

Preprint på norsk

SPRÅKSPALTEN

LISE SKOGSTAD LOFTSGAARD

lise.skogstad.loftsgaard@helse-bergen.no

Lise Skogstad Loftsgaard er lege ved Yrkesmedisinsk avdeling, Haukeland universitetssjukehus.

Elektronisk forhåndspubliserings uten fagfelleevaluering kan kalles preprint også på norsk.

I engelskspråklig akademisk publisering er *preprint* en versjon av en forskningsartikkel som ennå ikke er fagfellevurdert og som er publisert på en server for slike formål. Under koronapandemien har behovet for å komme raskt ut med forskningsresultater vært større enn noensinne, noe som har ført til at bruken av preprintplattformer på nett har økt kraftig (1). Da melder også behovet seg for å avklare hva fenomenet bør kalles på norsk.

Da Tidsskriftet omtalte *preprint* i 2000, ble det omtalt som elektronisk forhåndspubliserings (2). Denne betegnelsen kan synes å være intuitivt selvforklarende, men den er ikke helt dekkende for hvordan den engelske betegnelsen *preprint* brukes innen akademisk publisering. Dessuten brukes ordet forhåndspubliserings også innen markedsføring og journalistikk om elektronisk publisering etter en tidsplan (3), og de fleste plattformer for nettpubliserings har forhåndspubliserings som egen funksjonalitet. Betydningen av uttrykket forhåndspubliserings kan dermed være uklart.

Elektronisk forhåndspubliserings kan også oppfattes som at en artikkel er publisert på nett av et tidsskrift som har akseptert manuset etter fagfelleevaluering og revisjon, enten med eller uten språklig og teknisk bearbeiding. Dette blir omtalt med uttrykk som *online ahead of print*, *articles in press*, *published ahead of print*, *online first* og *early view*. Et passende norsk uttrykk kan være *først på nett*.

Aktuelle avløserord

Ordet *preprint* er sammensatt av *pre-*, som i denne sammenhengen betyr før, og *-print*, som betyr trykk. En direkte oversettelse av *preprint* til norsk vil være *førtrykk*. Men ordet *førtrykk* har allerede vært brukt i lang tid om den grafiske prosessen med tekst- og bildebearbeiding, sideombrekking og fremstilling av trykkplate eller trykkform. Dette fagfeltet har vært i sterk teknologisk utvikling de siste årene (4). Både *førtrykk* og *preprint* dreier seg altså om «noe som er under bearbeiding og ikke helt ferdig». For en forskningsartikkel som blir publisert som *preprint*, gjøres det ofte omfattende endringer etter at den er fagfellevurdert og redaksjonelt vurdert.

I universitets- og høskolerådets termportal, som er en oversikt over anbefalt terminologi for universitets- og høskolesektoren, frarådes bruk av ordet *førtrykk* for fenomenet preprint. Betegnelsen *innsendt manuskript* anbefales på både bokmål og nynorsk (5). Denne betegnelsen kan antyde at teksten ikke er den endelige versjonen, men noe som er overlevert andre for vurdering. For fagmiljøene vil det antakelig være implisitt at et innsendt manuskript dreier seg om en akademisk tekst, men dette blir mindre intuitivt når betegnelsen benyttes i andre og mer generelle sammenhenger. Et innsendt manuskript i en avisartikkel om covid-19 skrevet for et bredt publikum vil ikke nødvendigvis bli oppfattet av leserne som et vitenskapelig manuskript som ikke er fagfellevurdert. Hvilken betegnelse som bør brukes, avhenger dermed av sammenhengen den brukes i.

«Ingen av de omtalte aktuelle norske avløserordene for preprint ser ut til å ha fått særlig fotfeste»

De som leser en forskningsartikkel på en preprintplattform, bør helst forstå at teksten ikke er den endelige versjonen av artikkelen, men en foreløpig utgave som de har fått tilgang til på forhånd. Både *forhåndsutgave* og *foreløpig versjon* kan tenkes å brukes på norsk. Men ingen av disse uttrykkene er særlig presise og ligger langt fra det engelske *preprint* i struktur og klang.

Preprint også på norsk

Ingen av de omtalte aktuelle norske avløserordene for *preprint* ser ut til å ha fått særlig fotfeste, i hvert fall ikke som fullverdige konkurrenter til ordet preprint. Denne betegnelsen har allerede fått innpass i norske fagmiljøer (6). Universitets- og høskolerådet oppgir *preprint* som et alternativ til hovedtermen *innsendt manuskript*. Biblioterm, som er en bibliotekfaglig termportal, anbefaler *preprint* som hovedterm (7). I tillegg vil mange antakelig ha fanget opp hva betegnelsen betyr i forbindelse med massemedienes dekning av koronapandemien. Betydningen av ordet preprint og begrensninger på hvilke konklusjoner som kan trekkes, vil derfor være godt kjent.

Prefikset *pre-* finnes i mange norske ord i betydningen 'foran', 'før' eller 'forut for'. Og ordet *printe* som verb har vært synonymt med *å skrive ut* så lenge at det hersker lite tvil om verbets betydning. Preprint er derfor svært selvforklarende. I tillegg klinger det godt både i tekst og tale og har fått bredt fotfeste som et fenomen som er kommet for å bli. Det er derfor, etter min oppfatning, gode grunner til å akseptere preprint som en betegnelse på en forskningsartikkel som er forhåndspublisert på nett uten fagfellevurdering.

REFERENCES

1. Moe L. Koronaviruset fremskynder publiseringer i anerkjente tidsskrift. Dagens Medisin 2.4.2020. <https://www.dagensmedisin.no/artikler/2020/02/04/koronaviruset-fremskynder-publiseringer-i-ankjente-tidsskrift/> Lest 11.1.2022.
2. Gulbrandsen P. BMJ lanserer elektronisk forhåndspublisering. Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 266.
3. Planleggingsguide: Markedsføring og planlegging av ditt arrangement. <https://billetto.no/l/markedsfoering-og-planlegging-av-ditt-event> Lest 11.1.2022.
4. Rannem Ø. Førtrykk. I: Store Norske Leksikon <https://snl.no/f%C3%B8rtrykk> Lest 11.1.2022.
5. Innsendt manuskript. I: Termportalen. https://wiki.terminologi.no/index.php?title=UHR:Innsendt_manuskript Lest 11.1.2022.
6. De nasjonale forskningsetiske komiteene. Tidsskriftredaktør: – En løgn kan reise verden rundt på få timer. <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/magasinet/2021-2/en-logn-kan-reise-verden-rundt-pa-fa-timer/> Lest 11.1.2022.

7. Preprint. I: Språkrådets termwiki. <http://termwiki.sprakradet.no/wiki/Preprint> Lest 11.1.2022.

Publisert: 27. juni 2022. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.21.0236

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2022. Lastet ned fra tidsskriftet.no 17. august 2022.